

Міністерство екології та природних ресурсів України
Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління
Міністерство освіти і науки України
Лубенський лісотехнічний коледж

НАУКОВО-ОСВІТНЯ РОЛЬ ЗАПОВІДНИХ ДЕНДРОПАРКІВ УКРАЇНИ

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції,
присвяченої 60-річчю дендропарку
Лубенського лісотехнічного коледжу

Полтава
«Дивосвіт»
2013

ВИКОРИСТАННЯ ВИДІВ РОДУ ЕХІНАЦЕЯ (*Echinacea Moench.*) В ОЗЕЛЕНЕННІ ТА ПАРКОБУДІВНИЦТВІ

*В. М. Самородов, С. В. Поспелов, доценти
Полтавської державної аграрної академії.*

Інтродукція та збереження генофонду рослин, надто іноземної флори, – актуальне завдання сучасної ботанічної науки. Нагального значення воно набуває для потреб озеленення та паркобудівництва. При цьому слід надавати перевагу рослинам із багаторічним циклом розвитку, розтягнутим строком цвітіння, добре адаптованим до екологічних умов України.

Цим критеріям, на нашу думку, відповідають представники роду Ехінацея (*Echinacea Moench.*), які здебільшого розповсюджені в нас як лікарські рослини [3]. Що ж до їх використання в Україні як цінних декоративних рослин, то літературні відомості дуже обмежені [1, 2]. Натомість видовий та сортовий генофонд роду Ехінацея особливо інтенсивно використовується в Західній Європі для гармонізації середовища. Так, у Німеччині ехінацея пурпурова входить до десятки найкрасивіших багаторічників, які рекомендуються для створення садів безперервного цвітіння. Дуже популярні сорти цього виду й у країнах Скандинавії. Тут ехінацея пурпурова займає друге місце в десятці багаторічників, поступаючись лише астильбі.

Останнім часом в озелененні багатьох країн світу все більшого розповсюдження набувають "перські килими із квітів", штучно створені прерії. Такий вид озеленення розробив дизайнер із Нідерландів Піт Одольф [4]. Одна з його робіт з використанням ехінацеї була номінована Золотою медаллю на виставці у Челсі (Велика Британія). Саме це і є свідченням зростаючої популярності модульних садів, до складу яких входить ехінацея.

Незважаючи на те, що у 2013 році виповнилося 67 років від початку її інтродукції в Україні, на жаль, види роду Ехінацея не

стали масово використовуватись в озелененні та паркобудівництві [3]. І це при тому, що вони, крім високої декоративності та привабливості, добре поповнюють атмосферу киснем, виділяють фітонциди, не містять отруйних речовин [2].

За 67 років із дев'яти видів роду Ехінацея в Україну інтродуковано сім. Найбільш розповсюдженим серед них є ехінацея пурпурова (*Echinacea purpurea* (L.) Moench). Для всіх природно-кліматичних зон нашої республіки виведені її сорти, такі як Принцеса, Інеса, Вітаверна, Чарівниця, Поліська красуня, Зірка Миколи Вавилова. Їх суцвіття мають різні забарвлення, від темно-рожевого до червоного і малинового. Крім них, нами відібрані перспективні форми ехінацеї пурпурової з білими суцвіттями, форми з повністю махровими кошиками.

Усі вони можуть з успіхом бути використані для різних напрямків фітодизайну: групових насаджень на фоні кущів або голонасінних дерев; декорування галявин, бордюрів, рокаріїв; облямівки доріжок, огорож, берегів ставків. Особливого значення згадані сорти та форми ехінацеї пурпурової набувають для створення окремих модулів на добре освітлених місцях, а також як компоненти садів безперервного цвітіння.

Їх можна висаджувати як щільними групами, так і поєднувати з іншими видами трав'янистих багаторічників, цвітіння яких співпадає з цвітінням ехінацеї пурпурової. Що ж до останніх, то найбільш вдало вона сприймається з рослинами, у яких квітки мають темно-рожеве, червоне та малинове забарвлення, а саме: айстрою, астильбою, монардою, наперстянкою, флоксами, очитками, чебрецями.

Сорти та форми ехінацеї пурпурової, висаджені великими куртинами, дуже вдало поєднуються у фітодизайні з багаторічниками, у яких квітки та суцвіття золотисто-жовтого кольору. Не менш декоративними є модулі, в яких ехінацея пурпурова висаджена для посилення багаторічників із синім та фіолетовим забарвленням квіток і суцвіть.

Розтягнутий період цвітіння ехінацеї пурпурової (майже 80 днів) дає змогу використовувати її для поєднання в композиці-

ях із декоративними злаками. Цей стиль отримав назву "Country". Останнім часом він став досить популярним не тільки на батьківщині ехінацеї – в США, а й у багатьох країнах Європи [4].

Крім ехінацеї пурпурової, в Україну інтродуковані такі цінні види, як бліда (*E. pallida* (Nutt.) Nutt.) та вузьколиста (*E. angustifolia* DC.). Протягом певного часу їх плутали, що не сприяло наданню їм об'єктивної характеристики, гальмувало культивування і використання.

Наші дослідження зі згаданими видами були розпочаті в 1991 році шляхом мобілізації популяційно-видового біорізноманіття як із місць природного ареалу, так і за його межами. Цитологічний аналіз хромосомних чисел цих зразків показав, що у соматичних клітинах рослин ехінацеї блідої був тетраплоїдний набір хромосом. Що ж до ехінацеї вузьколистої, то її кращі зразки за походженням були із Канади та США і мали диплоїдний набір хромосом. Шляхом індивідуального відбору кращих особин ехінацеї блідої нами була сформована популяція, з якої виведений перший в Україні сорт цього виду – Красуня прерій.

Масове цвітіння рослин цього сорту починається наприкінці травня або на початку червня другого року вегетації. Воно триває 41–55 днів, починаючись раніше, ніж у інших видів, що теж має певні переваги, адже дає змогу поєднувати їх, створюючи за рахунок цього ефект безперервного цвітіння модуля протягом 50–80 днів. При цьому на задньому плані слід розміщати ехінацею бліду, усередині – ехінацею пурпурову, на передньому плані – ехінацею вузьколисту. Такі композиції під час цвітіння виглядають дуже мальовничо, адже на їх суцвіття, які мають різну фактуру, злітаються різнобарвні метелики, що робить рослини ще привабливішими. Важливо й те, що ехінацея бліда та ехінацея вузьколиста дуже посухостійкі види, які за відсутності оптимального зволоження не зменшують своєї декоративності.

Дуже декоративні модулі можна створити, використовуючи ехінацею бліду з гадючником червоним – багаторічником із великими насичено-рожевими суцвіттями. Облямівкою такої

композиції може бути чебрець ранній, який посилюватиме кольорову гаму згаданих видів.

Останнім часом в Україні розпочато вивчення таких видів ехінацеї, як темно-червона (*E. atrorubens* Nutt.), парадоксальна (*E. paradoxa* Britton.), симулююча (*E. simulata* McGregor.) та тене-сійська (*E. tennesiensis* (Beadle) Small.) (Ботанічний сад імені О. В. Фоміна Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка) [2]. У подальшому це дасть змогу відібрати більш цікаві з них для озеленення та паркобудівництва, розширити наше уявлення про їх переваги як декоративних рослин. Сподіваємося, що впровадження у паркобудівництво цих видів буде не менш перспективним і вдалим, ніж використання ехінацеї пурпурової та ехінацеї блідої.

Література

1. Косенко І. С., Козлов В. Г., Білик О. В. та ін. Лікарські рослини дендропарку "Софіївка", перспективні для вирощування в Лісостепу України // Четверта Міжнарод. конф. з мед. ботаніки : Тези доповідей. – К., 1997. – С. 289–290.

2. Меньшова В. О., Сухорада М. А. Види роду *Echinacea* (L.) Moench. в мегаполісі – фітодизайн, рекреація, фітотерапія // Роль ботан. садів в зеленому будівництві // Матеріали міжнарод. конф., присвяч. 135 річчю Ботан. саду ОНУ ім. І. І. Мечнікова. – Ч. 2. – Одеса, 2002. – С. 37–39.

3. Самородов В. Н., Поспелов С. В. Эхинацея в Украине: полувековой опыт интродукции и возделывания. – Полтава : Верстка, 1999. – 52 с.

4. Черняева Е. В краю дремучих трав// Ландшафтный дизайн. – 2004. – № 2. – С. 30–37.